

GUDS RIGE MELLEM FORKYNDELSE OG HANDLING

Lektor, cand.theol. Leif Andersen

RESUMÉ: Der tegner sig for tiden en spænding mellem en traditionel forkyndelse af loven og evangeliet og en nyere betoning af gudsriget. Hvordan forholder de to tilgange sig til hinanden? Dette omhandler denne artikel.

En af de pinligste teologiske erkendelsesprocesser, jeg har været igennem, oplevede jeg for nylig i en ret sammensat kontekst, en meget bredkirkelig og bredfaglig gruppe: Vi var samlet i et forfatterteam, hvor vi ellers ikke kendte hinanden. Dér gik en prås op for mig, som sagde spar to til meget, der ellers sådan går op for mig. Heldigvis var der ingen, der opdagede det. Det var jo heldigt. Men den slags held kan en sand korsteolog naturligvis ikke have siddende på sig. Så her kommer det: En sygehuspræst fortalte, at de i arbejdsgruppen på sygehuset jo var optaget af at møde det enkelte menneske i alle dets *fire* facetter ... og jeg talte jo efter sådan helt for mig selv: ånd, krop, sjæl, det er *tre* ... Se, det værste var jo ikke, at jeg havde det lige på tungen og bare ikke lige kunne komme i tanker om det. Det værste var, at jeg *ikke havde* det lige på tungen. For det havde jeg ikke. Selv

om jeg bagefter jo godt kunne se det indlysende og bibelske i det. For heldigvis viste det sig, at jeg behøvede ikke blamere mig ved at spørge. Og om så det gjaldt livet, tror jeg heller ikke, jeg havde kunnet få mig til at spørge, hvad lige det fjerde aspekt var. Så vild var jeg alligevel heller ikke for at lære noget. Men heldigvis nævnte sygehuspræsten det selv lidt senere: Det fjerde aspekt var jo *relationerne* ...

Den individualistiske skævvridning

Man kan sagtens hævde, at dette fjerde aspekt på en eller anden måde må ligge implicit i de andre tre. Men pointen er, at det – ud fra den klassiske krop-sjæl-ånd-model – sagtens kan lade sig gøre at betragte et menneske som en isoleret entitet. Og at det vel endda er den betragtningsmåde, der traditionelt ligger lige for.

Derfor: I denne lille pinlige Aha-ople-

velse eksploderede lige op i fjæset på mig en af de skævvridninger, som jeg hele tiden kæmper imod, men som jeg åbenbart stadig har med mig som et instinkt, indlejret i mig fra både min kultur og fra min nedarvede måde at læse Bibelen på: den individualistiske skævvridning – at alt forandres i mig; intet forandres i verden.

Hvis nu man faktisk kan se, at det er et problem – hvad gør man så? Ja, efter sigende kan man jo for tiden bl.a. gøre det, at man lytter til et af tidens fyndord: gudsriges-teologien, hvor der gøres op med den individualistiske skævvridning. Gudsriget er “det nye sort”! Jeg syntes jo ellers lige, at jeg kender skam godt Guds rige:

1. I syndsforladelsens Rige,
fortabte synderes hvilested,
der Gud med slægten har sluttet fred,
og Satans magter må vige.
Vor synd er sonet, vor gæld er betalt
med Jesu blod, som har udslettet alt.
Og lovens krav da må vige
i syndsforladelsens Rige.

2. Retfærdiggørelsens Rige,
dér alt er opfyldt, hvert krav, hvert bud.
Hvad ingen magtede, gjorde Gud ...

Det er en af de sange, jeg holder mest af (Hjemlandstoner 1989 nr 306). Om syndsforladelsens rige, om retfærdiggørelsens rige. Men er Guds rige mere end det? Eller er alt sagt med retfærdiggørelsen og syndsforladelsen?

Jeg tror selv, at der i tidens fokus på gudsriget ligger en indsigt i evangeliet, som mange af min generation har brug for at åbne os over for. Mere end det: Der ligger en nødvendig korrektion af noget skævvredet, af en indsnævring af Guds evangelium. En heling af noget amputeret.

Man skal ikke have dårlig samvittighed

(eller blive sur!) over selv som ældre forkyn-der at opdage, at der endnu ligger rigdomme og skatte og vidunderlige enge og haver og venter på den anden side af bakken. Jeg tror ganske vist også, at den indsigt *kan* betales med en pris, der er skræmmende høj. Men det *behøver ikke* gå sådan – og det er det, jeg gerne vil begrunde.

En af de tekster, der i min egen bagage blev banebrydende, var Manila-manifestet fra 1989: “Manila-manifestet, art 4: *Evangeliet og socialt ansvar*: Det autentiske evangelium må blive synligt i mænds og kvinders forvandlede liv. Samtidig med, at vi forkyn-der Guds kærlighed, må vi selv være engageret i en kærlighedens tjeneste, og samtidig med, at vi prædiker Guds rige, må vi være forpligtede på dets krav om retfærdighed og fred.

Eftersom vort hovedanliggende er evangeliet, kommer evangelisering i første række, for at alle mennesker kan få mulighed for at modtage Jesus Kristus som Herre og Frelser. Men Jesus nøjedes ikke med at forkyn-der Guds rige, han demonstrerede også dets komme med barmhjertigheds- og undergerninger. Vi er i dag også kaldede til at forkyn-der Guds rige i ord og gerninger ...

Forkyndelsen af Guds rige kræver nødvendigvis profetisk fordømmelse af alt, som er uforeneligt med det. Blandt de onder, vi sørger over, er destruktiv vold, herunder institutionaliseret vold, politisk korrupsion, enhver form for udbytning af mennesker og af jorden, underminering af familien, fri abort, narkotikahandel, tilsidesættelse af menneskerettigheder.

Vor stående forpligtelse til social handling skyldes ikke en forveksling af Guds rige med et kristianiseret samfund. Den er snarere en erkendelse af, at evangeliet har uomgængelige sociale implikationer.”

Det blev for mig en banebrydende udfordring til at tænke bredere og større om

gudsriget end det strengt individuelle fokus, som jeg havde med mig fra min kultur og min teologiske tradition – og som åbenbart alligevel nu og da leger kispus med mig ...

Nu tror jeg jo ikke rigtig på, at en forkynder ret ofte begynder at tage ting op og prædike om dem, bare fordi han bør og skal. Vi tager ting op og prædiker om dem, først og fremmest fordi de tænder lidenskab og begejstring i os.

Sådan også med gudsriget. Og jeg tror, at en af de ting, der kan tænde min lidenskab og begejstring og få mig til at bløde op på min kjerkegaardske individualitet, er *evangeliet om Guds folk*.

Evangeliet om Guds folk

Hvor har vi dog for eksempel sentimentalt sunget og prædikeret om, hvordan “han er min brudgom, jeg er hans brud” (Hjemlandstoner 1989 nr 427) – vel er jeg ej; *jeg* er ikke Jesu brud. *Vi* er Jesu brud! – *kirken* er gift med Kristus; det er ikke den enkelte, der er det ...

Eller et andet eksempel: Det kan til tider være svært til gudstjenesten, når man kun står der som “hin enkelte”, så med power og overbevisning at istemme: “Jeg tror på Gud Fader, den Almægtige, himmelens og jordens skaber”. Man kan gribe sig selv i at stå og mumle det tonløst – eller bytte ud med en slags “Jeg *håber* på Gud Fader, den Almægtige.” Og det er alt sammen vigtigt og væsentligt. Det er også en måde at tro på. Så opdager man en dag, at det er jo slet ikke det, vi siger! Den apostolske trosbekendelse lyder: *Vi tror på Gud Fader ...* Og det tager noget af presset af: Jeg ved ikke, hvor jeg selv står lige i øjeblikket; men *jeg hører til det folk*, der tror! Lige her og nu læner jeg mig op af fællesskabet.

Jamen kan fællesskabet, kan gudsfolket bære sådan et fokus? En illustration: Jeg så

for nogen tid siden et interview i tv med en af de overlevende fra Auschwitz. Hun fortalte, at da de russiske styrker nærmede sig, og vagterne blev bange for, at de skulle befri fangerne og afsløre rædslerne i koncentrationslejrene, drev de fangerne ud på en dødsmarch ind mod Tyskland.

De udmattede og udsultede fanger døde i tusindvis på vandrigen. På et tidspunkt aftalte nogle af fangerne så, at når de vaklede af sted der i uregelmæssige rækker, fem og fem, så kunne den midterste sove! Det kan faktisk lade sig gøre mere eller mindre at falde i søvn, mens man vakler videre, fordi man går tæt sammen ...

Sommetider har man brug for at se, at man alligevel ikke går helt alene, men er en del af et tæt fællesskab – hvor man så kan skiftes til at stå lidt af.

Nu er jeg jo nok klar over, at det ikke er en typisk gudsrige-vinkel, sådan som den efterlyses for tiden. Den er stadigvæk for tøsset, for sjælesørgerisk. Den fremhæver svagheden og fattigdommen; og det er netop dét, nutidig gudsrigeteologi er så træt af. Den efterlyser syn for handling, for styrken og kraften i kirken!

Og jeg tror selv, det er en efterlysning og et fokus, der kommer på høje tid. Mange af os *har* virkelig specialiseret os i et følsomt og sjælesørgerisk fokus – et fokus, der svigter den ressourcestærke og slukker forventningen til fremgang og sejr for Guds rige i denne verden!

Vores traditionelle yndlingstilhører er jo *den anfægtede, den angergivne og den bøjede* – og hvis folk ikke er anfægtede, angergivne og bøjede, så skal vi nok få dem gjort til det! Vi har vore metoder ...

Så kommer gudsrigesteologien og minder os om den sejrstone, den vished om styrke og den forpligtelse til handling, som *også* ligger i NT.

Som en ung teolog sagde til mig: “Vi er

vant til at høre en prædiken, der driver hen til Kristus – nu længes vi efter en prædiken, der også driver os hen til vores næste”.

Det drejer sig jo ikke om at bruge *termen* “Guds rige” og “gudsriget” noget mere og så ellers bare forkynde løs, som man altid har gjort. Det drejer sig om at finde et andet fokus: Guds rige er ikke bare retfærdiggørelsens forensiske rige, men *transformationens* rige, forvandlingens rige!

To A-nøgler

I Morten Munchs *Det omvendte rige – en bog om Guds rige og kirken* skriver han (Munch 2008, 14): “Det var Pannenbergs ønske, at genopdagelsen [af Guds rige] ville sprede sig til andre dele af teologien som en hermeneutisk nøgle.” Det er det, Morten Munch forsøger at konkretisere i sin bog – ganske udmærket og meget inspirerende; det må jeg virkelig sige. Senere kalder han denne hermeneutiske nøgle for en A-nøgle; gudsriget er universalnøglen til Guds ord.

Da jeg læste det, var der en klokke, der ringede: Det der udtryk “en hermeneutisk nøgle” var jeg da stødt på før ... nemlig i Carl Fr Wisløff-antologien *Fullfør din tjeneste!* – i et foredrag fra 1975. Men det er en *lidt* anden “hermeneutisk nøgle”, Wisløff fremhæver (Wisløff 1993, 104ff)! Han henviser til Konkordieformlens formulering, at “Forskjellen på lov og evangelium [...] er ’et særdeles herlig lys, som tjener til at Guds ord blir rettelig delt og de hellige profeters og apostles skrifter bliver rett forklart og forstått.’ [...] læren om forskjellen mellem lov og evangelium grunner seg ikke bare på terminologiske iakttagelser. En kunne snarere si at denne læren er en hermenevtisk nøkkel, dvs. en fortolkningsnøkkel til forståelsen av Bibelen i det hele tatt.”¹

Okay. Vi har altså *to* “hermeneutiske nøgler”. To forskellige A-nøgler! Som på Bernardo Strozzi’s “The Delivery of *the Keys*

to St. Peter”, hvor Kristus overrækker Peter *to* nøgler. *Kan* man det?! Eller skal man vælge? Udelukker den ene den anden? Det tog mig ganske lang tid at indse, at noget af energien i denne diskussion simpelt hen kom af, at nogle åbenbart forsøgte at spille de *to* nøgler ud imod hinanden! – og det gjaldt fra begge sider! Men hvis man virkelig vil pudse de *to* tilgange på hinanden, spille dem ud mod hinanden, forudsætter det så ikke, at man har en ret amputeret forståelse af enten den ene eller den anden?!

Som systematiker kan jeg næsten ikke få det over mine læber; men i et emne som dette tror jeg *ikke*, at “Djævelen ligger i detaljen”. Her ligger Djævelen i de store linjer! – fordi *Helligånden* ligger i de store linjer. Som systematikere forsøger vi os ofte med at finpudse detaljerede formuleringer, for eksempel om gudsriget – og tror, at hvis vi udtrykker os lidt uforsigtigt, så er bogstaveligt talt Helvede løs; men hvis vi nu justerer hårfint på terminologien og på definitionen af gudsriget, så er vi inden for rammerne, vi er på sikker grund.

Jeg tror, at dette er et af de emner, hvor vi måske skal være lidt generøse, når det gælder at bedømme hinandens forsøgsvisse, famlende formuleringer – give hinanden lov til at være lidt uforsigtige. Bære over med detaljen, faktisk. For det virkelig vigtige, det er snarere *balancen, betoningen, de store linjer*. Det er dér, det kan gå rivegalt – og det er dér, der kan ske så meget nyt og fint. Bare et enkelt eksempel: Bill Hybels’ kendte og kritiserede tese “Den lokale kirke er verdens håb” (Kristeligt Dagblad 9. nov. 2002). – Og folk protesterer: Jamen “den lokale kirke” er da *ikke* hele sandheden om verdens håb. Eller bare den vigtigste sandhed.

Nej, vel er det ikke *hele* sandheden. Men det er *også* sandheden; så lad os dog lade

det stå som hverken mere eller mindre end det. Det er en dødfødt disciplin at gennemtrawle monografier og fortolkninger for at kunne slå ned på en enkelt fejlagtig formulering eller en enkelt uforsigtig overdriivelse – i et forsøg på at dokumentere, hvad der sjældent kan dokumenteres! For det, vi i virkeligheden spørger efter, det er jo: Hvor er betoningen, balancen? Hvor ligger liden-skaben, begejstringen.

Jeg vil gerne illustrere dette med et meget bemærkelsesværdigt billede, højre sidefløj af en trefløjet altertavle af Hans Memling, hvor han skildrer Johannes på Patmos, der skuer ind i de himmelske syner:² “Men en af de ældste sagde til mig: ‘Græd ikke! For Løven af Judas stamme, Davids rodskud, har sejret, så han kan åbne bogen og dens syv segl.’ Og jeg så et lam stå mellem tronen og de fire levende væsener og de ældste.” Helt exceptionelt har Hans Memling her valgt at skildre *Kristus* på tronen – og ikke Gud Fader, som det vel var mest logisk. Så helt paradoksalt går *lammet*, *Kristus*, hen til *kongen*, *Kristus*, for at tage bogrullen af hans hånd.

Om det er en nødløsning for Memling, fordi han ikke kan få sig selv til at aftegne Gud Fader, det skal jeg ikke kunne sige. Men det, han får sagt med det, er: at Kristus både er kongen, altså løven, og lammet i en og samme person! Det kunne jo så illustrere vore to hermeneutiske nøgler: (1) Gudsrigets teologi, det er kongens teologi. Det er ærens og styrkens og magtens og herredømmets fortælling. Det er *løvens* fortælling. (2) Den klare skelnen mellem loven og evangeliet, det er blodets teologi. Det er forsoningens og afmagtens og skjultheds og vanærens og dårskabens fortælling. Det er *lammets* fortælling. Det dækker ikke helt kongruent; men det vender jeg tilbage til. Indtil da: (1) Løven er kongen, den brølen-de, sejrende fyrste. (2) Lammet er det tavse

offer, det blødende, slagtede sonoffer.

Vi har som forkyndere og som kristne ganske vist vænnet os til, at gudsriget er lammets rige, og opfatter det ikke som kontroversielt eller unaturligt. Men lammets fortælling er jo i afsættet egentlig *fremmed* for enhver kongerige-metafor! Den kommer først ind netop ved den *omvending* af riget, som Morten Munch er inde på – den *gudsrigets skjulthed*, som er nerven i Luthers korsteologi.

Og alene dette, at en og samme Kristus er løven og lammet, sikrer, at det hele ikke falder fra hinanden i selvmodsigelser og vrøvl. Det bliver snarere en gotisk kirkebue, der tværtimod holdes oppe ved sin egen indre spændkraft. For de to fortællinger må aldrig adskilles; der må være kommunikation, et ægte *communicatio idiomatum*, mellem de to fortællinger ... så at den store hvide flok råber: “*Lammet, det slagtede*, er værdigt til at få magt og rigdom og visdom og styrke og ære og lov og pris!” – altså løvens idiomata. Og senere tales der ligefrem om “*lammets vrede*”. Klar løve-egenskab!

Hvad vil vi egentlig med denne diskussion?

Her bliver det da en udfordring, hvis man som missionsk eller som luthersk teolog mener, at man allerede har den bedste teologi i verden. For at tro om sin egen teologi, at nu er jeg nået frem, nu har jeg grebet det, jeg er rig, har vundet rigdom og trænger ikke til noget, det er at gøre sig selv til Gud. Det er, som min kone sagde det en dag, at gøre Jesus begribelig og håndterlig. På den måde kan man faktisk gøre selv Åndens fattigdom til selvros. På den måde kan selv korsets teologi blive til triumfalisme. Og man ender med at stå og takke Gud, fordi man ikke er så farisæisk som de andre ... Der skal jo faktisk ikke så meget til, før “hermeneutisk nøgle” egentlig burde staves “kæphest”!

I en diskussion, hvor det handler om at få ret, går man let hen over egne svage sider og sætter helst fokus på egne stærke sider. Og man sætter gerne fokus på andres svage sider og går let hen over deres stærke sider. I den broderlige samtale, hvor det ikke handler om at vinde diskussioner, men om at vinde visdom, har vi ikke råd til den slags. Der er vi lige så ivrige efter at sætte fokus på egne svagheder og på andres styrker. Men den store styrke og rigdom her er, at de to fortællinger slet ikke skal spilles ud mod hinanden, men kaster lys ind over hinanden: Uden lammets teologi bliver vores forkyndelse triumfalistisk og fordømmende. Den bliver til skat uden lerkar. Påskemorgen uden langfredag. Uden løvens teologi bliver vores forkyndelse defaitistisk og krumbøjet. Den bliver til lerkar uden skat. Langfredag uden påskemorgen.

Og *den grå mellemting*, kompromiset, bliver en slatten, entonig og tandløs forkyndelse. Vi skal vove at forkynde dristigt, kompromisløst, helt ud til kanten. Flertonigt. Begge modmelodier i kontrapunktet.

Og helt konkret og aktuelt er jeg altså både begejstret, benøvet og udfordret over tidens genfundne tone af radikal efterfølgelse, af lidelsesvilligt discipelskab, af afsavnsvilligt diakonalt liv. I udgangspunktet ligner det næsten regulær vækkelse. Tiden vil så vise, om der også er substans bag.

Jeg har da tænkt lidt på: Når jeg om nogle år går på pension og begynder at blive sur og senil, skulle det her så mon være mit lille fagteologiske testamente: – at jeg ved hver ny opdagelse, ved hver nyvunden indsigt stiller mig selv to spørgsmål: (1) Afslører denne nye rigdom en hidtidig skævvridning hos mig selv? – eller måske ligefrem en fejl?! (2) Hvad risikerer jeg nu at tabe af syne?

At spørge sådan er nemlig min bedste forsikring imod faktisk at tabe det af syne!

Det behøver nemlig *ikke* gå galt. Jeg nægter at tro, at vi skulle være styret af sådan en nulsums-teologi, hvor enhver nyfundne rigdom nødvendigvis skal koste et tab et andet sted, fordi summen aldrig kan blive mere end nul!

Så sidder man der med sine homiletiske equalizere og skruer op og skruer ned på sine temaer; for man forestiller sig, at det at forkynde en ny indsigt lidenskabeligt og hæmningsløst, det *må* nødvendigvis koste en betoning et andet sted; jeg må skrue ned for et eller andet for at få plads til det nye.

Nej; at læse teologi er at gå fra herlighed til herlighed! Det er at vokse i indsigt, i kraft og i kærlighed livet igennem. Det behøver *ikke* gå galt. Man behøver ikke give køb på en gammel indsigt, hver gang man finder en ny.

Men det *kan* gå galt. Det er derfor, jeg siger, at den bedste forsikring mod at sætte noget over styr og tabe noget af syne, det er at spørge: Hvad *risikerer jeg* at tabe af syne?

For at tro, at jeg ved hver ny indsigt *aldrig* står i fare for at miste andet af syne, det er også at gøre sig selv til Gud.

Så det vigtigste spørgsmål i denne slags samtaler er det selvkritiske: Hvad risikerer vi at tabe af syne? Er jeg for eksempel bekymret for, at gudsrigesteologien skal løbe af sporet? Er jeg bekymret for, at den skulle tabe et andet centrum i gudsordet af syne? – at prisen skulle blive for høj? At ekklesiologien som en anden gøgeunge skulle skubbe soteriologien ud af reden og tage dens plads?

Det er jeg egentlig ikke bekymret over – *hvis* den vel at mærke selv er lidt bekymret. Men hvis den overhovedet ikke selv er bekymret, så kan det da godt være, jeg skulle begynde at blive det ... Men meget længere end denne spørgende bekymring kan man faktisk heller ikke komme i sådan en sam-

tale om teologiske koder og hermeneutiske nøgler. For i virkeligheden ved vi jo ikke ret meget om, hvordan vi hver især faktisk forkynder, og hvilken vægt de forskellige temaer har hos os hver især. Fordomme kan i hvert fald ikke afgøre sagen!

Galaterne troede, de med den nye, judaistiske lovopfyldelse bare fjede noget nyt til – men de stod ikke værn om det syn af Kristus og af nådens frihed, som først var blevet aftegnet for øjnene af dem. Så satte de nådens rigdom over styr. Det *behøver* ikke gå sådan; men det *kan* gå sådan. Det er naivt at tro andet. Hvad værre er: Det er selvretfærdigt at tro andet.

Den konkrete prædiken

Jamen jeg kan da ikke blive ved med at fordoble længden på mine prædikener, fordi jeg skal føje mere og mere til; jeg bliver jo aldrig færdig! Arrrh, men det er jo bare et spørgsmål om håndværk.

Det er da sandt, at man efterhånden får mange bolde i luften; og risikoen for, at man taber en af dem, vokser naturligvis (eller er det ikke sommetider næsten kørende motorsave og tændte fakler, vi jonglerer med?). I særdeleshed, fordi vi altid må tilstræbe det enkle, det klare! Næsten det værste, vi kan gøre, er at gøre evangeliet kringlet og knudret og indviklet. – Som Ole Grünbaum for nylig skrev i en anmeldelse af en forfærdelig svær bog om Gud: "Det guddommelige og hovedpine burde ikke høre sammen."

Men enkelhed og klarhed *er ikke* det samme som ensidighed og snæversyn.

Vi kan ikke bare føje gudsriget til forkyndelsen af lov og evangelium og så smække det oven i det, vi plejer at prædike. Der følger en voldsom udfordring med: Hvordan er relationen mellem dem? Hvordan udfordrer de hinanden, og hvordan belyser de hinanden? De to hermeneutiske nøgler har hver sin dialekt. De har hver sine konnotationer,

de har helt bestemt hver sine ikoner. Hvilket alt sammen er i orden. Måske endda til dels hver sin subkultur, hvilket straks er mere betænkeligt.

Hvordan kaster gudsriget lys ind over forkyndelsen af lov og evangelium?

- Ved at frisætte den fra den rene individualisme.
- Ved at tænde håb om forbedring og kraft.
- Ved at forpligte til efterfølgelse.
- Ved at danne et folk, sammensmedet og samvirkende som et legeme.
- Ved at forfremme os fra uduelige til Guds medarbejdere.
- Ved at forpligte den på det sociale, det diakonale, det profetisk-politiske.
- Ved at skabe håb om kirkens kulturtransformerende kraft.
- Ved at understrege vigtigheden af det dennesidige liv.

Hvis nogen vil indvende, at det er de alt sammen allerede fuldt opmærksomme på, det behøver de virkelig ikke nogen moderigtig gudsrigesteologi for at blive mindet om, jamen så fred være med det. Vi er måske andre, der stadig ikke har vores på det tørre ...

Hvordan kaster så den klare skelnen mellem lov og evangelium lys ind over forkyndelsen af gudsriget?

- Ved at skærme den mod naiv triumfalisme.
- Ved at modvirke selvretfærdig lovgeringskristendom.
- Ved at minde om gudsrigets skjulthed, at det ikke kan peges ud og iagttages.
- Ved at fastholde den enkeltes ensomhed over for Guds dom og nåde.
- Ved at fastholde forkyndelsens sjælesørgiske målsætning.
- Ved at lade dommen, nåden og forpligtel-

sen lyde uafkortet og samtidigt.

- Ved at fastholde nådens ubetingede frihed.
- Ved at indrømme Guds folk en bred margen for fejlbarlighed og svigt.
- Ved at fremholde den eskatologiske alvor.
- Ved at skelne mellem skabelse og genløsning.
- Ved at skelne mellem Guds to måder at regere på, de to regimenter.

Før jeg fortsætter ad hovedsporet, vil jeg lige indskyde om de to sidste punkter:

Jeg ville ønske, at jeg havde meget mere tid til at gå ind på dette emne. For dette at skelne mellem skabelse og genløsning, og at skelne mellem de to regimenter, det er intet mindre end en udløber, *et derivat* af den grundlæggende skelnen mellem loven og evangeliet. Og det er en af de stående udfordringer til gudsrigesteologien:

(1) Når gudsiget gøres til kode for *alt* Guds værk og virke i verden. Alt, hvad der er godt og rigtigt, al sejr over uret og ondskab regnes for et udtryk for Guds rige. For man skelner ikke mellem skabelsens værk og genløsningens værk.

Men at tillægge gudsriget alle gode kræfter i verden er i virkeligheden at underkende *Skaberens* magt og vilje. Han er til stede og handler overalt i verden og ikke blot i gudsriget. Som Skaber handler han ikke blot i en kristen kamp i Sydafrika imod apartheid; han handler også i en buddhistisk kamp i Tibet imod kolonialisme og imperialistisk undertrykkelse. Men at regne en buddhistisk kamp for et udtryk for *gudsrigets* frembrud, giver ingen mening – uanset hvor sand og god den så er. Det er slet heller ikke nødvendigt, for Gud er til stede og handler overalt i verden og ikke blot i gudsriget. At erklære alt godt og sundt i verden alene for *gudsrigets* præro-

gativ er i mine øjne en slags gudsriges-imperialisme. For Guds værk i verden rækker ud over gudsriget!

(2) Når gudsrigets radikale etik rodes sammen med den interimsetik, Gud lader gælder for verden og for samfundet. Hensigten er fin nok; man ønsker at tilskynde samfundet til at adoptere et højt menneskesyn og andre kristelige værdier; man håber på at virkeliggøre kirkens kulturtransformerende kraft. Og det er en sund og rigtig hensigt; Guds rige *kan* faktisk være en kulturforandrende magt. Og det er noget, jeg er meget udfordret af, for det ligger ikke lige til mit teologiske højreben. Men historien viser det: ophævelsen af slaveriet, kampen mod børnearbejde, humanisering af straffesystemer, kirkens bidrag i kampen mod apartheid etc.

Når der reageres over for toregimentelæren, er det ofte, fordi man kun har et overfladisk billede af den – man identificerer den med et tidehvervsk misbrug eller lignende. Og det kan ikke nægtes, at den er blevet misbrugt til social ligegyldighed.

Men kan man ikke skelne mellem regimenterne, kan man heller ikke skelne mellem gudsrigets radikale etik, hvor uretfærdighed skal tåles og tilgives, sådan som det udtrykkes i Bjergprædikenen, og samfundets interimsetik, hvor uretfærdighed skal bekriges. Resultatet bliver et mærkeligt misk-mask, en grå, ubestemmelig mellemting, hvor hverken det ene eller det andet kommer til at stå soleklart og i egen ret. I praksis får man en opskruet og principiel retorik, der bare ikke får gang på jorden i konkret hverdag.

Derfor er jeg bange for, at opgøret med toregimentelæren kan ende i præcis det, den ville gøre op med: en *nedtoning* af gudsrigets radikale etik, hvor vi skal vende den anden kind til, tale godt om vores fjender,

give mere til den, der stjæler fra os – fordi ingen jo alligevel i praksis forsøger at virkeliggøre den som samfundsetik! Så ender man i præcis det, man vendte sig imod: en radikal retorik – og en kompromitteret praksis.

Er den hellige prædiken nu vel forvaret?

Men tilbage til det væsentligere, det med gudsrelationen, det hovedspor, der umiddelbart jo ser mindre kontroversielt ud: alt det her med nådens frihed, alt det med dommens, nådens og forpligtelsens klarhed – hovedsporet i den klare skelnen mellem loven og evangeliet.

Og her vil jeg sige: Hvis nogen vil indvende, at det er jo indlysende alt sammen, det klarer de da alt sammen med venstre hånd; det taber vi da aldrig af syne – så vil jeg bare sige: Det tror jeg ikke en pind på.

Lad mig lige anvende en illustration fra et andet fag: Sidste år skrev pædagogisk forsker Sten Clod Poulsen en kronik (Poulsen 2010), der gav helt usædvanligt genlyd: *Undskyld – vi tog fejl ...*

Han fortæller heri, hvordan han og to andre pædagoger i 70'erne gjorde op med den sorte skole, med udenadslære, overhøring, eksamen og lektietærperi og erstattede det alt sammen med tværfaglig projektpædagogik. De havde lagt et helt nyt spor for pædagogik i Norden. Det blev faktisk startskudet for projektpædagogikkens sejrsgang.

Og så skriver han: "Men i dag står jeg – nu ikke som forsker, men som pædagogisk konsulent – i de samme klasseværelser og kan se de katastrofale omkostninger, som den ensidige begejstring for 'tværfaglighed og projektarbejde' har medført: Lærerne ved ikke, hvordan elever og kursister kan tilegne sig fundamentale, faglige basiskundskaber på en sådan måde, at de er præsentable og brugbare!

Vi har nemlig fortrængt hukommelsens betydning for læring. Vi har smadret Den Sorte Skole og smidt barnet ud med badevandet og triumferet bagefter. Det er en katastrofe.

Når det kunne komme så vidt, så skyldes det, at vi, der indførte projektpædagogikken, selv havde gået i en skole, hvor vi havde fået kundskaber. Dem tog vi for givet, fordi vi selv havde gået i den. Men vores hadefulde opgør med den vidensorienterede skole var så succesrig, at den i dag er fuldstændig udraderet."

Det er noget af det modigste, jeg har læst. Hvor mange tør æde sin egen succesrige fortid i sig på den måde? – jeg synes endda næsten, han er for hård ved sig selv; men pointen er:

Vi kan meget vel risikere noget ganske tilsvarende, når det gælder *gudsrelationen* og den klare skelnen mellem loven og evangeliet: Vi synes, det er en given ting, at Jesus er synderes ven, at Gud tager imod mig, uanset hvordan jeg er og hvem jeg er; og *det* kan da umuligt forsvinde for os; it's kids' stuff; det ligger vel rent selvfølgelig i os, næsten som et instinkt – og så viser det sig *måske* alligevel om nogle år, at vore tilhørere og vore menigheder roder fortvivlet rundt i det mest elementære og grundlæggende: De aner intet om den frie nåde, om retfærdiggørelsen af tro, om Åndens fattigdom og den frie adgang til Gud i bøn. De bliver trælbundne og glædesløse galatere, eller de bliver selvglade og kødelige korintere, for de har intet at stå imod med, når forfalskningen af evangeliet bryder løs. *Og det kan gå forbløffende stærkt* – sådan som Paulus undrer sig over, hvor forbløffende stærkt det gik i Galatien.

Noget tilsvarende *kunne* for øvrigt en dag også ske med *individualismen*. Her står ikke nær så meget på spil; og individualismen er i dag så overvældende og styrende;

derfor nuancerer gudsrigesteologien den glimrende med sit fokus på gudsfolket og det kollektive. Men den individualitet, Søren Kierkegaard tilkæmpede sig, så blodet flød, er i dag måske netop så selvfølgelig, at den ikke længere værdsættes og beskyttes.

Og så *kan* den måske en dag tabes på gulvet, uden vi opdager, hvilket væsentligt fokus der også ligger i det individuelle. Der er vi overhovedet ikke i dag, det erkender jeg; måske er individualismen i dag *too big to fail*. Men en dag *kan* vi måske have tabt nogle af de indsigter, individualiteten trods alt indebærer.

Også på det punkt kan ting gå utroligt hurtigt. Vi, der er gamle nok til at huske de mere syrede halvfjerdere, hvor det kollektive var en spændetrøje på en måde, man knap kan forstå i dag, vi vil måske værdsætte det individuelle på en helt anden måde.

Og tilsvarende kunne vores forældres og bedsteforældres generationer fortælle et og andet om den rædsel, der også kan ligge i en rendyrket kollektivismen – for eksempel i fascismen, hvad enten den er rød, sort eller brun fascisme. Eller kirkelig, sekterisk fascisme.

Tilbage til hovedsporet: Jeg kan for eksempel godt tænke mit, når jeg hører meget unge og ivrige forkyndere næsten give det indtryk, at det der med *gudsforholdet*, med at skelne mellem loven og evangeliet, det er det rene barnemad; det er søndagsskolestof; nu må vi videre til det der med *hverdagslivet*, dét er det svære. Dét er det spændende!

Jamen efter mange år som både prædikant og homiletiker kæmper jeg selv stadig for at forvalte den rette skelnen mellem loven og evangeliet ... – og jeg plumper stadig i. Den "rette skelnen" er på én gang det mest elementære og det vanskeligste overhovedet at forvalte i konkret praksis.

Jeg har oplevet menigheder og medlemmer prædiker i sæk ved en uklar forkyndelse af loven og evangeliet – en nulsums-forkyndelse, hvor man hele tiden skruer op og ned på equalizeren for sine temaer, fordi summen aldrig kan blive mere end nul: Man *tør* ikke knalde volumen-skyderne helt op for fuld skrue; man *tør* ikke forkynde *dommen* helt ud til kanten, uafkortet, nådesløst og kompromisløst, for man kender ikke nådens ubetingede frihed – og man *tør* ikke forkynde *nåden* ubetinget og uafkortet, for så er man bange for at berolige folk og gøre dem slappe og ugidelige og dovne i tjenesten. Og til syvende og sidst *tør* man heller ikke formane og *forpligte* folk efter Bjergprædikenens radikale etik, men må skrue den ned til noget opfyldeligt, uskadeligt og overkommeligt.

Eller et andet eksempel: Jeg har set det igen og igen i en egentlig meget logisk måde at forkynde på: Først udmaler man, hvor galt dette og hint er iblandt os eller i vores liv eller i menigheden – og så, fuldstændig logisk, går man derfra videre til det næste punkt: Derfor må vi nu gå ud og gøre det bedre ...

Det er en model, jeg støder på i næsten alle sammenhænge. Og det er fuldstændig logisk og indlysende, men ganske enkelt katastrofalt!

Nej, *først* erkender vi, hvor galt dette og hint er iblandt os eller i vores liv eller i menigheden – *så* går vi til Kristus og lægger det frem for ham i bøn om tilgivelse, lægger det ind under hans sonende blod. Og *først derfra* går vi ud og *gør* det bedre ...

Man skal faktisk være meget bevidst for ikke i forkyndelsen at gå den fuldstændig logiske, almenreligiøse vej. For den nemme vej, genvejen, der smutter uden om vejen til Kristus og hen til det, der skal gøres, det er den logiske, indlysende vej. Men vi er, som Morten Munch siger det, "det omvendte rige"!

En replik

Nu er det slet ikke min egen tolkning, at der i det nye fokus på gudsriget skulle ligge en distance til den klassiske forkyndelse af loven og evangeliet. Egentlig tror jeg ikke, jeg selv var kommet på at opfatte det som en modsætning, hvis ikke andre havde hævdet så markant, at det er det altså.

Et eksempel: I sit meget fine speciale fra 2007 *En fremstilling og vurdering af nyere tendenser inden for evangelikal teologi og ekklesiologi* fra 2007 kommer Martin Drengsgaard bl.a. ind på min homiletik *Teksten og tiden*. Heri skriver han (Drengsgaard 2007 s. 65f⁹): “Jo mere posttraditionel verden bliver, jo mere vil mennesket forstå sig selv gennem sine handlinger (jf. 2.4.1). Derfor; hvis et evangelium ikke giver hjælp til konkrete handlinger eller inviterer ind i et handlingsmiljø, vil det posttraditionelle menneske ikke forstå evangeliet. Det posttraditionelle postmoderne/senmoderne menneske har ikke brug for at finde en nådig Gud, der kvit og frit tilgiver synd, men en Gud, som inviterer mennesket på en vandring, hvor dette menneske bliver en del af et handlingsmiljø. Andersens problem, er for mig at se, at han stadig hænger i en modernistisk epistemologi og derfor ikke formår at levere en teologi, som kan bruges af det postmoderne menneske. Med hans stædige fastholden på lov og evangelium, som er et individualistisk evangelium, begrænser han Gudsrigets nærhed, at Jesus rent faktisk søgte at kultivere et fællesskab, der levede i Gudsrigets gerninger. Det er ikke min mening med denne kritik af Andersen at gøre lov og evangelium uevangelisk. Men jeg mener, at Andersen burde forholde sig så ydmyg, at han i stedet for at gøre lov og evangelium til det højeste bjerg i bjerglandskabet, gør lov og evangelium til et bjerg på højde med de andre ved fx at lade Jesu proklamation af Gudsriget være en ligeså vigtig del af evangeliet.”

Jeg er ikke *helt* enig ... Jo, nok i det med ydmygheden. Men ikke helt i konsekvenserne af den: Faktisk forekommer gudsriget ganske hyppigt i *Teksten og tiden*; og det er ikke *altid* synonymt med “retfærdiggørelsens rige” ... Men jeg skal gerne vedgå, at bogen lider af en noget individualistisk skævvridning (det er sandelig godt, den kun er “en midlertidig bog”). Hvad mere er: Jeg kan godt genkende det i det hele taget som karakteristisk for min tænke måde om forkyndelsen. Det er en kritik, jeg tager til mig, og en udfordring, jeg vil arbejde videre med.

Egentlig tror jeg hverken, at Guds ord skulle stå på den enkeltes side imod det kollektive, eller at Guds ord skulle stå på det kollektives side imod individualiteten. Men i det omfang, i hvert fald min generation har overdyrket det individuelle, er kritikken helt på sin plads.

Jeg tror også, at Drengsgaard ser fuldstændig ret i sin iagttagelse, at hvis et evangelium ikke giver hjælp til konkrete handlinger eller inviterer ind i et handlingsmiljø, så vil det posttraditionelle menneske ikke forstå evangeliet. Det er meget fint set og meget fint sagt.

Og for balancens skyld vil jeg endda supplere og forstærke Drengsgaards kritik af lov-og-evangelium-hermeneutikken ved lige at præsentere en oversigt over dens traditionelle svagheder, som jeg anvender i undervisningen på Menighedsfakultetet:

Hvad er problemet ved en oversystematisk, bevidstløst repeteret forkyndelse af “lov og evangelium”?

1. Den har ofte været stivnet i forudsigelighed
2. Den har ofte været misbrugt til kætterjagt.
3. Den har ofte reduceret forkyndelsen til dens centrum (“det ene fornødne”).

4. Den er udviklet i en *skyldkultur*, der ikke har kendt styrken i eller anerkendt betydningen af *skammen*.
5. Den har ikke kendt til den moderne / postmoderne identitetskrise.
6. Den har været tilbøjelig til at underbetone skabelsen.
7. Den har været tilbøjelig til at underbetone gudsriget.
8. (ja, okay, det sidste punkt er jeg først begyndt at tilføje, efter jeg havde læst Drengsgaards speciale ...)

Men: Jeg kan for det første ikke se, at *Teksten og tiden* skulle være skævvredet på den måde, at den skulle underbetone handlingskristendom eller diakonal omsorg. Det er sandt, at den væsentligst fokuserer det som rettet til *den enkelte*; og den kritik tager jeg til mig. Men trods alt er hele bogens homiletiske matrix bygget op efter:

Skabt / Afløret / Befriet / Forpligtet

Så jeg synes jo da nok, at det med forpligtelsen, den tredje brug af loven, det diakonale, fylder en del. Hvordan kan det så være, at det alligevel efterlyses? Ikke specielt sagt imod Drengsgaard, men opsparet gennem længere tid: Sommetider virker det, som om nogen først kan tro på, at vi faktisk forkynder til handling og efterfølgelse, hvis vi *holder op* med al den snak om lov og evangelium ...

Igen ikke specielt sagt mod Drengsgaard, men opsparet gennem længere tid: Jeg skal indrømme, at jeg kan godt blive lidt sur, når jeg for 349. gang hører den fordom *igen*, at forkyndere, der fokuserer meget på at skelne mellem loven og evangeliet, sikkert dermed også kun kan tale om *synd og nåde!* – at så kan vi nok ikke finde ud af at forkynde til handling og efterfølgelse.

Dét er om noget en amputeret forståelse

af den klare skelnens lære. Jeg ved ikke, hvorfor så mange ikke kan høre efter her: *Den, der kun kan tale om synd og nåde, har netop ikke skelnet ret mellem loven og evangeliet.*

Man kan høre det så galt, at den dér klare skelnen mellem loven og evangeliet jo ikke indeholder nogen etisk fordring, og det er derfor, vi har brug for gudsrigesteologien – jamen er der virkelig tale om en ret skelnen, så *vil den uvægerligt* indeholde en etisk fordring, nemlig i lovens tredje brug, i formaningen, i Kristi lov. Gør den ikke det, er der slet ikke tale om nogen overbetoning eller overdrevet skelnen, men tværtimod om et katastrofalt sammenrod.

For det andet (og det siger jeg med nogen tøven): *Helt kongruent* dækker *de to fortællinger*, løvens og lammets fortælling, ikke over *de to hermeneutikker*, gudsrigets hermeneutik og lov-og-evangelium-hermeneutikken.

For så længe vi blot taler om løvens og lammets *fortællinger*, eller om løvens og lammets *metaforer*, så har jeg ingen problemer med at vægte dem lige meget og hylde dem lige højt. Der skal virkelig være en balance mellem styrkens og afmagtens betoning, mellem påskemorgen og langfredag; mellem sejrens og syndighedens temaer.

Nåden og efterfølgelsen er simpelt hen lige definerende for det at være kristen. Det er ganske sandt; og det er måske også i virkeligheden dét, der er Drengsgaards anliggende.

Men det er ikke sådan, han formulerer sig. Og jeg må tilstå, at skal jeg se på de to formuleringer, *de to nøgler* til Guds ord: gudsrigets hermeneutiske nøgle og lovens og evangeliets hermeneutiske nøgle, så *kan* jeg faktisk ikke vægte dem lige meget.

Balance

Jamen nu balancerede det hele jo lige så

nydeligt! Skal vi nu til at have en skæv, asymmetrisk bue: spinkelt og lyst gotisk i den ene side og tungt, mørkt romansk i den anden ...

Jeg ville egentlig ønske – både for den æstetiske symmetris skyld og for den dialogiske imødekommenheds skyld – at jeg kunne fremholde de to nøgler som lige vigtige. Men det kan jeg ikke ærligt. Jeg er ikke dér endnu; og jeg tror heller ikke, jeg er på vej derhen.

Jeg vil lige bede jer lægge mærke til, hvad jeg *ikke* siger: Jeg siger *ikke*, at så skal vi alligevel til at skrue op og ned for nogle temaer i forkyndelsen, og så rangerer nåden alligevel over efterfølgelsen og hvad ved jeg.

Det er sandt, hvad jeg også gerne vil være blandt de første til at fremhæve, at *det er lammets fortælling, der adskiller kristendommen fra alle andre livssyn*. Løvetologi kan du finde i alle religioner og livssyn.

Men det betyder overhovedet ikke, at så er løvens teologi alligevel mindre vigtig! Det er kun en ekstremt dialektisk teologi, der forlanger, at vi *kun* må forkynde, hvad *kun kristendommen* har at sige til forskel fra alle andre! Har vi ikke løvens fortælling med *for fuld skrue*, så krøller lammets fortælling sammen under vægten af nederlag og vanære og dårskab.

Men hvad er det så, jeg siger? At “gøre lov og evangelium til et bjerg på højde med de andre” ved for eksempel at lade Jesu proklamation af gudsriget være en ligeså vigtig del af evangeliet – hvis jeg går ind i *substansen* af de to temaer; hvis jeg spørger *konkret*, hvad der sker, hvis jeg taber enten det ene eller det andet tema af syne, så kan jeg faktisk ikke tillægge dem samme betydningstygde.

Jeg kan jo ikke selv se nogen grund til på den måde at mandjævne de to teologiske koder. Men hvis man endelig vil sammenlig-

ne, så går for mig at se lov-og-evangelium-hermeneutikken simpelt hen et lag dybere end gudsriges-hermeneutikken. Den kaster et klarere lys ind over både vores forkyndelse og vores handling. Den kaster et klarere lys ind over både vores gudsrelation og vores næsterelation.

For hvad skete der nu, *hvis vi mistede* en af dem? Hvad sker der, hvis vi mister gudsrige-hermeneutikken – og dermed mener jeg selvfølgelig ikke, at vi mister selve gudsriget, men vi mister gudsrigesvinklen som *tolkningsnøgle*; vi mister synet for de aspekter, en bibelsk gudsrigeshermeneutik lukker op for os – hvad ville der så ske?

Så bliver vi alvorligt fattigere. Så mister vi et vigtigt aspekt, og jeg kan godt se, at vi må frygte, at vi også mister kraft og fremdrift. Og det er alvorligt.

Men mister vi den elementære evne til at skelne mellem loven og evangeliet (og det er faktisk muligt!), så dør vi. Så mister vi livet. Og det er trods alt alvorligere. Så går vi som farisæeren hjem til vores hus, helligere end andre, mere oprejste og frimodige end andre, mere aktive og handlende end andre, men fortabt.

Så har vi, om jeg så må sige, *smidt barnekåret ud med badevandet*. Og her tænker jeg jo ikke på “lov og evangelium” i dets stivnede, dogmatiske, eftersnakkende, systemiske form, dets museums-form; hvad skal vi bevare dén for? Jeg tænker på det i dets empatiske, sjælesørgeriske, levende form, dets etisk forpligtende, dets autentiske, paulinske form.

Mistede vi dét, så ville det for eksempel en dag *ikke* længere være elementær børnelærdom, at formaning, etisk fordring og discipelskab alt sammen *forværrer os i stedet for at forbedre os* – nemlig hvis det ikke længere lyder på en baggrund af stadigt udpenslet forkyndelsen af den frie nåde.

Så ville ordene om efterfølgelse og “dyr

nåde” (uanset hvor inspirerende og nuanceret og kreativt de lyder!) begynde at forgifte vore menigheder i stedet for at forpligte dem! Og vi ville ikke kunne forstå, hvad det var, der skete; for vi havde jo set det med den frie nåde som noget selvfølgeligt, vi ikke skulle være nødt til at gentage og gentage ...

Sagt på en anden måde: Jeg kan til nød se for mig, hvordan der godt *kunne* lyde et kald til discipelskab og radikal efterfølgelse, også uden en udviklet gudsrigheshermeneutik. Det er ikke godt; det vil blive mudret og uklart; men det kan måske godt lade sig gøre.

Men jeg *kan* vitterligt ikke se for mig, hvordan der på nogen måde skulle kunne lyde et klart kald til discipelskab og til radikal efterfølgelse uden en klar lov-og-evangelium-hermeneutik. Uden den vil hele kaldet til efterfølgelse ikke bare blive uklart og mudret, det vil blive *counter-productive*, det vil forgifte i stedet for at forpligte.

Det så meget mere, når gudsrelationen i dag mere og mere bliver defineret af spirituel erfaringsteologi. På godt og ondt. Den forensiske nådesstand glider ud af synsfeltet, selv når gudsrelationen stadig står i fokus.

Jeg er dybt taknemmelig for det fornyede fokus, der er på efterfølgelse og discipelskab. Formaningen til radikal efterfølgelse og discipelskab er *livsvigtig*.

Men den *kan* også være *livsfarlig*. Den er en meget skarp skalpel, der både kan læge og slå ihjel. Og dette, at man faktisk *kan* formane folk ihjel, man *kan* udfordre dem til døde, nemlig hvis formaningen ikke sker på baggrund af en frigørende forkyndelse af fri nåde, det ligger altså ikke lige til højrebenet. Det undgår man ikke, uanset hvor nuanceret eller kreativt det forkyndes; *man undgår det heller ikke ved bare at skrue lidt ned for den*. Det undgår man

kun, hvis man har fået lov-og-evangelium-hermeneutikken ind under huden.

Så lad os bare gøre front mod individualismen, hvor alt drejer sig om min egen forædning og min egen åndelige oplevelse.

Lad os også gøre front mod nederlags- og jammerteologien, hvor al tale om sejr og kraft dømmes ude og mistænkeliggøres som sværmeri.

Lad os frem for noget gøre front mod den passive og slappe egoistiske åndelighed, der ser stort på forpligtelsen og efterfølgelsen.

Men *nådens ubetingede frihed* må aldrig svækkes. Og *syndserkendelsen* må aldrig svækkes! Syndserkendelsen, ikke som i skamfyldt, selvcentreret selvhad, men som i kærlighedens nøgterne, velproportionerede sorg over synden, må aldrig svækkes. For Guds æres skyld, for min næstes skyld – og for min egen trosglædes og trosfriheds skyld.

Vi må ikke underkende den åndelige fristelse, der ligger i al forkyndelse af den frie nåde. Den fristelse har min generation af forkyndere nok sommetider underkendt.

Men tilsvarende skal man heller ikke underkende den åndelige overspringshandling, der *kan* ligge i al aktivisme og handlingskristendom: undvigelsen fra syndserkendelsen, undvigelsen fra blodets teologi.

Konklusion: På vej

Teologien er i opbrud. Det er Guds folk altid. Også teologen må altid stå parat til opbrud, med staven i hånden, kjortlen bundet om lænd og lamperne tændt. Derfor kan *systematisk* teologi aldrig blive *systemets* teologi. Den er løvens og lammets teologi, netop fordi den aldrig må blive et system, men må blive Kristus-teologi. *Det vil altid være Kristus*, der er den egentlige hermeneutiske nøgle. Det er ham, der (som på Strozzis billede) holder de andre nøgler i hånden og giver dem til kirken. Han er og

bliver topstenen i vores kirkebue. I en sund kristologi forsones og fusioneres sund ekklesiologi og sund soteriologi. For gudsriget

er Kristi fredsrigte, hvor der ikke længere er krig mellem gode teologiske koder.

NOTER

1 Olav Skjevesland spidsformulerer det endog: "Dialektikken mellom lov og evangelium er *den hermeneutiske hovednøkkel* ved all bibelutleggelse ..." (min fremhævelse, Skjevesland 1997 s. 250)

2 kan findes på www.hansmemling.org

3 findes med den lidt anderledes overskrift "*En beskrivelse og vurdering af fænomenet "Emerging Church"*" på www.myspace.com/drengsgaard

LITTERATUR

Andersen, Leif: *Teksten og tiden – en midlertidig bog om forkyndelsen I-II*, Kolon i samarbejde med Credo Forlag 2006.

Drengsgaard, Martin: *En fremstilling og vurdering af nyere tendenser inden for evangelikal teologi og ekklesiologi* (Speciale ved Det Teologiske Fakultet i Aarhus, juli 2007).

Hjemlandstoner, Lohses Forlag 1989.

Manila-manifestet 1989, www.lausanne.org

Munch, Morten: *Det omvendte rige – en bog om Guds rige og kirken*, ProRex 2008.

Poulsen, Sten Clod: *Undskyld – vi tog fejl ...* kronik i Politiken 28-8-10.

Skjevesland, Olav: *Det skapende ordet – en prekenlære*, Universitetsforlaget Oslo 1997.

Wisløff, Carl Fredrik: *Fullfør din tjeneste! – artikler og taler*, Oslo, Lunde 1993.

FORFATTEROPLYSNING

Leif Andersen

Menighedsfakultetet

Katrinebjergvej 75

8200 Aarhus N

la@teologi.dk